

Teşvik Yasasındaki Değişiklikler Ekonomiye Nasıl Etkileyecek?

Ahmet KARAYİĞİT

5084 sayılı Yatırımların Ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 29.01.2004 tarihinden itibaren yürürlükte bulunuyor.

2004 Şubat ayında yürürlüğe giren bu yasa, ülkemizde 1913 yılında yayınlanan Teşvik-i Sanayi Kanun-u Muvakkati'den beri yürütülen teşvik politikalarına farklı bir yaklaşım getirdi.

Ülkemizde bugüne kadar hayata geçirilen teşvik uygulamalarını ana hatlarıyla beş aşamada incelemek mümkündür.

- F Birinci Aşama;** Cumhuriyetin kurulması ile birlikte özel kesimde sermaye birikimini sağlamaya yönelik olarak,
- F İkinci Aşama;** Özel sektörün, yetersiz sermaye ve girişimci eksikliği nedeni ile gerekli atılımı yapamaması sonucu 1930'lu yıllarda temel sanayi kuruluşlarının devlet tarafından kurulmasına, özel kesimin gelişmesi için uygun ortamının oluşturulmasına yönelik olarak,
- F Üçüncü Aşama;** 1950'li yıllarda liberal ekonomi politikaları çerçevesinde hem yerli girişimlerin desteklenmesi hem de yabancı sermaye çekmeye yönelik olarak,
- F Dördüncü Aşama;** Planlı dönemle birlikte, ithal ikamesine dayalı sanayileşme hedeflerinin gerçekleşmesine yönelik olarak,
- F Beşinci Aşama;** 1980 sonrası dönemde özel kesimin ekonomide öncü rolünü üstlenerek teknoloji transferi, ilave kapasite oluşturma ve rekabet gücü kazanma amaçlarına dönük olarak uygulanmıştır.

Kanunlar ve teşvik uygulamalarını planlayıp uygulayan kurumlarda zaman zaman değişiklikler görülmüştür.

Kanunların zaman zaman değiştirilmesi, söz konusu olan teşvikler olduğunda normal kabul edilebilir.

Çünkü teşviklerin en temel özelliklerinden birisi, selektif olmasıdır.

Tüm kesimlerin ve sektörlerin aynı anda desteklenmesinin hem mümkün olmaması, hem de rasyonel olmaması sebebiyle ülkenin ekonomik kalkınmasına doğrudan etki eden ve daha yüksek oranda katma değer üretilen ve daha çok istihdam yaratan sektörlerin desteklenmesi; ekonomik teşvik sistemlerinin temel eksenini oluşturuyor.

Merkezi otorite, ekonomik hedeflerin yakalanmasında, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasında teşvikleri önemli bir enstrüman olarak kullanıyor.

Bugüne kadar uygulanan teşvik politikalarının istenen sonucu veremediği şeklinde eleştiriler mevcuttu.

İşte bu noktada Hükümet, yeni bir sistem getirme arayışına girdi.

Bugüne kadar uygulanan teşvik sistemlerinden farklı bir yaklaşım ortaya koydu ve 2001 yılı Devlet İstatistik Enstitüsü rakamlarına göre Kişi Başına Düşen Milli Gelirin (KBMG) 1.500 doların altında olduğu illere yeni bazı avantajlar getirildi.

Bu avantajlar, dört başlık altında değerlendiriliyor.

1. Yeni istihdam edilen personelin ücretlerinden kesilen gelir vergisi stopajının alınmaması,
2. Yeni istihdam edilen personelin sigorta primi işveren paylarının Hazine tarafından ödenmesi,
3. Bedelsiz yatırım yeri tahsisi,
4. Enerji desteği

Ancak yasa, henüz yürürlüğe girmeden pek çok tartışmayı beraberinde getirdi. En çok eleştiri alan konu; kriterin 1.500 \$ olması.

Gerçekten de bu kritere herhangi bir ekonomik gerekçe bulmak mümkün gözüküyor.

Pek çok il haklı itirazlarda bulundu.

Teşvik kapsamına alınan pek çok ilin bu yasadan yararlanamayacağı öne sürüldü.

Tartışmalar, yasa yürürlüğe girdikten sonra da kesilmedi.

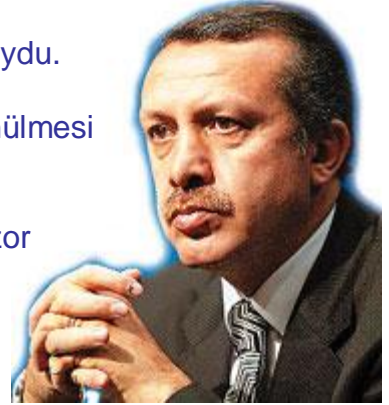
Pek çok platformda iş dünyasının temsilcileri yapılan yanlıştan dönülmesi çağrısını yaptılar.

Aslında Hükümet kanadından alınan yansımalar da olumluydu.

Beklentiler yapılacak yeni bir düzenleme ile yanlıştan dönülmesi yönündeydi.

Ancak beklentiler gerçekleşmedi, üstelik durum daha da zor bir hal aldı.

Öncelikle; 18 Mayıs 2005 Tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 5350 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile;

- F** 1.4.2005 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin en az otuz işçi çalıştırmaları,
- F** 1.4.2005 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, 1.1.2005 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısını en az yüzde yirmi oranında artırmaları ve çalıştırılan toplam işçi sayısının asgari otuz kişiye ulaşması

koşulları getirildi.

Böylece teşvik hususunda tartışmaların; yapılacak esaslı bir düzenleme ile sonlandırılacağı ümidi suya düştü.

04 Haziran 2005 Tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Genel Tebliği (Seri No: 2) ile, üzerinde aylardır konuşulan teşvik kapsamının genişletilmesi konusu da gerçekleşmiş oldu.

5084 sayılı kanun ile 36 il teşvik kapsamına girmişti.

Tablo 1 : 2001 GSYİH Rakamlarına Göre Kişi Başına Milli Geliri 1.500 Doların Altında Kalan İller

İL	KBMG	İL	KBMG	İL	KBMG
Kırşehir	1.488	Osmaniye	1.157	Adıyaman	918
Sinop	1.459	Düzce	1.142	Kars	886
Giresun	1.443	Çankırı	1.136	Van	859
Amasya	1.439	Siirt	1.111	İğdır	855
Uşak	1.436	Gümüşhane	1.075	Yozgat	852
Malatya	1.417	Ordu	1.064	Ardahan	842
Sivas	1.399	Erzurum	1.061	Hakkari	836
Tokat	1.370	Bartın	1.061	Bingöl	795
Diyarbakır	1.313	Bayburt	1.017	Bitlis	646
Afyon	1.263	Şanlıurfa	1.008	Şırnak	638
Batman	1.216	Mardin	983	Muş	578
Erzincan	1.158	Aksaray	966	Ağrı	568

Kaynak :DİE

2 Seri No'lu tebliğ ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca 2003 yılı için belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre endeks değeri eksi olan 13 il de kapsama alındı.

Tablo 2 : 2003 Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına Göre Endeks Değeri Eksi Olan İller

İL	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi	İL	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi	İL	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
Kilis	-0,41175	Çorum	-0,32761	Elazığ	-0,10131
Tunceli	-0,40003	Artvin	-0,26018	Karaman	-0,09852
Kastamonu	-0,37558	Kütahya	-0,20684	Nevşehir	-0,07483
Niğde	-0,35582	Trabzon	-0,18582		
Kahramanmaraş	-0,34968	Rize	-0,17840		

Kaynak :DPT

Böylece teşvik edilen il sayısı 49'a yükseldi.

Yani ülkemizdeki 81 ilin % 60'ı teşvik kapsamına alındı.

Olaya nüfus açısından bakıldığında, teşvik kapsamındaki illerin toplam nüfusu 24.1 milyon dolayında olduğu görülüyor.

Bu rakam toplam nüfusumuzun % 35.6'sına, İstanbul'un nüfusu hariç tutulduğunda ise % 41.7'sine denk geliyor.

Tablo 3 : (Seri No: 2) Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Genel Tebliği'ne Göre Teşvik Kapsamındaki İllerin Nüfus Sayıları

İL	NÜFÜS	İL	NÜFÜS	NÜFÜS	KBMG
Kırşehir	253,239	Osmaniye	458,782	Adıyaman	623,811
Sinop	225,574	Düzce	314,266	Kars	325,016
Giresun	523,819	Çankırı	270,355	Van	877,524
Amasya	635,231	Siirt	263,676	Iğdır	168,324
Uşak	322,313	Gümüşhane	186,953	Yozgat	682,919
Malatya	853,658	Ordu	887,765	Ardahan	133,756
Sivas	755,091	Erzurum	957,389	Hakkari	256,851
Tokat	828,027	Bartın	184,178	Bingöl	253,739
Diyarbakır	1,362,708	Bayburt	97,358	Bitlis	388,678
Afyon	812,416	Şanlıurfa	1,443,422	Şırnak	353,197
Batman	456,734	Mardin	705,098	Muş	453,654
Erzincan	316,266	Aksaray	396,084	Ağrı	528,744
Kilis	114,724	Çorum	597,065	Elazığ	569,616
Tunceli	93,584	Artvin	191,394	Karaman	243,210
Kastamonu	375,476	Kütahya	656,903	Nevşehir	309,914
Niğde	348,081	Trabzon	975,137		
Kahramanmaraş	1,002,384	Rize	365,938		
TOPLAM					24.130.931

Tablo 4 : (Seri No: 2) Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Genel Tebliği'ne Göre Teşvik Kapsamındaki İllerin Yüzölçümleri

İL	Yüzölçümü	İL	Yüzölçümü	NÜFÜS	Yüzölçümü
Kırşehir	6,530	Osmaniye	3,195	Adıyaman	7,606
Sinop	5,816	Düzce	2,592	Kars	10,139
Giresun	6,831	Çankırı	7,491	Van	22,983
Amasya	5,703	Siirt	5,473	Iğdır	3,588
Uşak	5,363	Gümüşhane	6,437	Yozgat	14,074
Malatya	12,102	Ordu	5,952	Ardahan	4,967
Sivas	28,567	Erzurum	25,330	Hakkari	7,179
Tokat	10,072	Bartın	2,080	Bingöl	8,253
Diyarbakır	15,204	Bayburt	3,739	Bitlis	7,094
Afyon	14,718	Şanlıurfa	19,336	Şırnak	7,151
Batman	4,659	Mardin	8,806	Muş	8,067
Erzincan	11,727	Aksaray	7,965	Ağrı	11,498
Kilis	1,427	Çorum	12,796	Elazığ	9,281
Tunceli	7,685	Artvin	7,367	Karaman	8,869
Kastamonu	13,157	Kütahya	12,013	Nevşehir	5,392
Niğde	7,365	Trabzon	4,664		
Kahramanmaraş	14,456	Rize	3,921		
TOPLAM					446,680

Ülkemizin toplam yüzölçümü 780.576 km². Teşvik kapsamına alınan illerin yüzölçümleri toplamı ise 446.680 km².

Buna göre ülkemizin toplam % 57.2'si teşvik kapsamına alınmış durumda.

Teşvikte baz alınan 2001 yılındaki Türkiye GSYİH değeri 178.4 Milyar YTL. Bu değerin ancak % 20.5'lik kısmı teşvik kapsamına alınan iller tarafından üretiliyor.

Tablo 4 : (Seri No: 2) Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Genel Tebliği'ne Göre Teşvik Kapsamındaki İllerin GSYİH'ya Katkıları

İL	GSYİH	İL	GSYİH	NÜFÜS	GSYİH
Kırşehir	0,3	Osmaniye	0,4	Adıyaman	0,4
Sinop	0,2	Düzce	0,2	Kars	0,2
Giresun	0,4	Çankırı	0,2	Van	0,5
Amasya	0,4	Siirt	0,2	Iğdır	0,1
Uşak	0,3	Gümüşhane	0,1	Yozgat	0,4
Malatya	0,8	Ordu	0,6	Ardahan	0,1
Sivas	0,7	Erzurum	0,7	Hakkari	0,1
Tokat	0,8	Bartın	0,1	Bingöl	0,1
Diyarbakır	1,2	Bayburt	0,1	Bitlis	0,2
Afyon	0,7	Şanlıurfa	1,0	Şırnak	0,2
Batman	0,4	Mardin	0,5	Muş	0,2
Erzincan	0,2	Aksaray	0,3	Ağrı	0,2
Kilis	0,1	Çorum	0,7	Elazığ	0,7
Tunceli	0,1	Artvin	0,3	Karaman	0,3
Kastamonu	0,4	Kütahya	0,8	Nevşehir	0,4
Niğde	0,4	Trabzon	1,0		
Kahramanmaraş	1,1	Rize	0,5		
TOPLAM					20,5

Nüfus, yüzölçümü ve GSYİH'ya katkı bakımından teşvik kapsamında bulunan illeri incelediğimizde ortaya çıkan tablo, teşvikler için uyulması gerekli olan temel olması gereken "selektif olma" kriterinin göz ardı edildiği gerçeğini ortaya koyuyor.

Bununla birlikte;

- Ø İllerin GSYİH'ya hangi alanda daha çok katkı yaptığı ve potansiyel yatırım alanları belirlenerek ortaya çıkacak göreceli üstünlüklerine göre teşvik verilmediği,
- Ø Kademelendirme yapılmadığı,
- Ø Sektörel teşvikler verilmediği,
- Ø Coğrafi avantaja sahip illerin diğerlerine göre daha cazip hale getirildiği

görüldüğü. Bültenimizin Temmuz sayısında teşvikleri yıllara göre değerlendirecek ve bu yasanın sonuçlarını daha iyi görme olanağı bulacağız.